

Za gospodarje

Maribor, dne 2. avgusta 1933.

Nekaj o agrarni reformi.

Dopis iz Zgornje Savinjske doline:

V Lučah se je v nedeljo dne 16. julija razpravljalo o potrebi razlastitve gozdov ljubljanske škofije. Povedalo se je tudi, da pridejo v poštev samo občine kot glavni interesenti (ne posamezniki, kakor si nekateri še sedaj predstavljajo). Iz raznih vzklikov se je takoj opazilo, kdo so pravzaprav najglavnejši interesenti, in ti še daleč niso najrevnejši. To je pa revno ljudstvo takoj spoznalo in se mu je začelo nekako proti lastni volji vsiljevati vprašanje, češ, ali se bo pa res tudi poslej tako gospodarilo kot se je doslej, in ali bo tudi znanprej imelo toliko ljudi svoj zaslužek?

Ravno to nezaupanje je vzbudilo med revnimi sloji misel, da je začelo razmišljati, in že tudi prišlo do spoznanja, da bi bilo za delavstvo boljše, da ostane posestvo skupaj, osobito pa gozdovi. Ker bi bila, če se gozdovi odvzamejo, lesna industrija v Nazarjih popolnoma uničena, si pač lahko vsak pameten človek, ki količkaj pozna krajevne razmere — predstavlja, kakšne posledice bi nastale iz tega. Ne samo delavstvo, ampak tudi mali kmetje imajo koristi od tega podjetja s prevažanjem raznega lesa, da ne omenim raznih ugodnosti glede drv ter žagovine in splošno.

Ker bi razlastitev malemu človeku le samo škodovala, se obračamo do mero-dajnih čimiteljev z upravičeno željo, da se gleda na to, da se lesna industrija pri tem podjetju ne uniči, to bo pa samo tedaj, če ostanejo gozdovi nedotaknjeni. Glavni vir dohodkov v Zgornji Savinjski dolini je lesna trgovina, zato bi bil velik udarec za celo dolino, če se obrati v Nazarjih ustavijo. Na kakšno drugo zaposlitev ni misliti, na podporo pa še manj, imamo bridke izkušnje iz meseca aprila t. l. (točni izkazi so na razpolago). Če se tu pa tam ustavi kakšen obrat, navadno kraja samega ne zadene toliko,

ker je delavstvo od vseh strani, in se navadno tudi hitro razkropi. Tukaj je pa izključno samo domače delavstvo zaposleno, zato bi tukaj nastala takšna beda, kakoršne si še predstavljati ne moremo.

★

Bednostni sklad dravske banovine.

Ministrski svet je dne 26. julija odobril osnovanje bednostnega sklada za dravsko banovino in njegov proračun za čas od 1. julija 1933 do 31. marca 1934 v iznosu 11,250.000 Din.

Izredne razmere v dravski banovini, kjer je kriza brezposelnosti zaradi gospodarskega ustrojstva naših krajev mnogo večja nego drugod, so že spomlad napolile banovinski svet v Ljubljani, da je povodom razprave o banovinskem proračunu soglasno sklenil ustanovitev posebnega bednostnega sklada, ki naj bi dal banovini vsaj nekaj nujnih sredstev na razpolago za izvajanje nujnih javnih del v onih krajih dravske banovine, kjer vpliva brezposelnost na življenske pogoje prebivalstva. Prvotni proračun bednostnega sklada je znašal okrog 20 milijonov dinarjev, toda finančni minister dr. Djordjevič je nekatere davščine, ki so bile predvidene za ta sklad, zavrnil, ker ni mogel nanje pristati. Proračun za bednostni sklad se je po njegovi želji predrugačil in sicer tako, da je določena skupna svota 11,250.000 Din.

Dohodki tega izrednega proračuna bodo naslednji:

1. Od obresti aktivnega salda pri tekočih računih se plača 5%, ako znaša obrestna mera nad 4.5%. Uspeh se računa na 3 milijone Din.

2. Industrijski in obrtni delavci plačajo od svoje mezde pol odstotka, njihovi delodajalci pa od izplačil 1 odstotek. Uspeh znaša 6,500.000 Din.

3. Uvede se izredni davek na dobiček delniških družb, ki znaša 5% od državnega davka na izkazani čisti dobiček, če ta dobiček ni višji kakor 6% v podjetje vložene glavnice. Poviša se za četrt odstotka do 8% čistega dobička in sicer do najvišje svote 6.5% in 16% čistega dobička. Podjetja in obrti iz prve skupine čl. 142 zakona o neposrednih davkih plačajo pol odstotka od državnega davka na čisti dobiček, če znaša 120.000 Din, in 1%, ako je dobiček večji kakor 200.000 Din. Uspeh tega davka se računa na 2.5 milijona Din.

4. Podjetja, obvezana za javno polaganje računov, plačajo od tantijem, dnevnice, sejnih in drugih nagrad 10%. Uspeh se računa na 200.000 Din.

5. Tuji državljani plačajo od svojih plač in pokojnin, ako znašajo najmanj 2500 do 3500 Din, 1%, za vsakih nadaljnjih 1000 Din pa še pol odstotka. Uspeh se računa na 2 milijona Din.

6. Za izkoriščanje vodnih sil se plača 40 Din na leto od vsake konjske sile, odnosno pri električnih podjetjih 2 pari od vsake proizvedene kilovatne ure. Uspeh znaša 800.000 Din.

Z bednostnim skladom bo razpolagal pod nadzorstvom poseben odbor po posebnem pravilniku.

★

Pravice in dolžnosti staršev pri vzgoji otrok v narodnih šolah.

Otrok je po božjem in naravnem zakonu najprej od starišev. Stariši imajo dolžnost in pravico, da skrbijo za vzgojo otrok in da država po svojih ustanovah to vzgojo podpre tako, da bo vzgoja otrok popolna in da ne bo v ničemur v nasprotju z božjimi zakoni. Vzgoja doma in v šoli, ki naj vzgojo doma le dopolni in izpopolni, naj bo taka, da bo otrok spoznal lepoto najvišjih kreposti in čednosti: da bo ločil dobro od zlega, da se bo izogibal pred slabimi nagnenji in iste v sebi zatrl ter da bo imel blago srce in toplo razumevanje za bedne sobrate, na kratko povedano: vzgoja naj bo taka, da vzgaja k značajnosti in plemenitosti srca.

Modernne države so zavrgele ta načela in ta vrstni red pri vzgoji otrok. Zase so pridržale skoro izključno pravico, da same določajo način vzgajanja in da skoro docela izločijo vpliv starišev pri šolanju, oziroma jim dajo besedo samo tam, kjer je treba dati denar za napravo in vzdrževanje šol in podobno ter jim nalagajo dolžnosti glede rednega obiskovanja šol po otrokih. Stariši ne odločajo ne pri nastavljanju učiteljev in ne pri načinu poučevanja. Katoliški stariši v večini modernih držav tudi ne morejo uspešno uveljaviti svojih pravic na ustanovitev posebnih verskih šol, ki bi bile sposobne, da privedejo do spredaj naravnega in pri vzgoji željenega cilja.

V naslednjem bomo na kratko orisali tozadevne pravice in dolžnosti starišev po domačem jugoslovanskem zakonu o narodnih šolah.

Stariši so dolžni, da vpišejo svoje otroke v šolo, ko dovrše do konca dotičnega koledarskega leta 7. leto; ako pa je otrok telesno in duševno dovolj razvit ter je v šoli dovolj prostora na razpolago, sme biti vpisan v šolo tudi s popolnoma dopolnjenim 6. letom.

Ti vpisi se morajo vršiti vsako leto najkasneje do 1. julija. Vsi otroci morajo biti zdravniško pregledani. Na podlagi takega zdravniškega pregleda se ugotovi, kateri otroci bodo morali obiskovati šolo in kateri so oproščeni.

Oproščeni so oni otroci:

1. ki vsled svoje telesne napake ne morejo hoditi v šolo (na primer so brez nog, slepi itd.), ali ki uspešno ne morejo zasledovati pouka (na primer gluhonemi). Za te otroke se ustanovijo posebne šole, ki se vzdržujejo ob državnih ali banovinskih, ali pa skupnih stroških;

2. ki so umobolni, ali duševno nezadostno razviti;

3. ki imajo nalezljive bolezni.

Če bi vkljub temu šolski odbor takega otroka vpisal v seznam šoloobveznih otrok, se proti temu prizadeti stariši lahko pritožijo pri krajevnem šolskem odboru, ki je ta vpis napravil. Rok za to ni predpisan, vendar se mora to storiti nemudoma po zagrešeni nepravilnosti.

Vsi vpisani otroci morajo redno hoditi v šolo. Ministrstvo za prosveto mora dovoliti, da otroku, ki ga ovira dolgotrajna

bolezen, ni treba hoditi v šolo. Ta otrok mora opravljati izpit vsako leto v najbližji šolski občini.

Za redni šolski obisk otrok so odgovorni roditelji ali varuhi (skrbniki), kakor tudi oni, ki so sprejeli šolske otroke v službo (kmečki gospodarji, obrtniki).

V gotovih primerih je dovoljeno, da otrok brez kvarnih posledic za stariše izostane od šolskega pouka in sicer:

1. ako je otrok bolan;
2. ako je umrl njegov rodbinski član;
3. ako preprečuje prihod v šolo poplava, nevihta, snežni metej ali snežni zameti, kakor tudi
4. ako je zdravnik prepovedal otrokom pohajanje v šolo.

Na podlagi teh razlogov učitelj opraviči izostanek, ali pa ga ne opraviči. O neopravičenih izostankih poroča pisмено vsakega 1. in 15. v mesecu krajevne- mu šolskemu odboru, ki po županstvu pozove odgovorne osebe na odgovornost najkasneje v 14 dneh. Oseba, ki je odgovorna za redno šolsko obiskovanje otroka, mora ugoditi pozivu krajevnega šolskega odbora.

Šolski odbor mora te osebe (stariše, gospodarje itd.) pisмено zaslišati, nato pa izreče kazen, ki je lahko:

1. opomin;
2. denarna kazen od 10 do 20 Din za 1 dan neopravičenega izostanka.

Najprej se izreče redno opomin; le če je opomin ostal brezuspešen, je odgovorne osebe kaznovati z denarno kaznijo.

Zoper opomin ali denarno kazen se prizadeta oseba lahko pritoži v 8 dneh, ko izve za kazen, na sresko načelstvo. Zoper odločbo sreskega načelstva ni nobene pritožbe. Denarno kazen izterja županstvo v 15 dneh po prejemu obsodbe. Ako je pa ne izterja v tem času, jo plača župan.

Revni roditelji lahko zaprosijo, da se jim izrečena denarna kazen spremeni v delo na šolskih ali občinskih poslih.

Narodne šole se delijo na: osnovne šole in višje narodne šole.

V osnovni šoli se vrši samo redni pouk. V višji narodni šoli pa se vrši redni ali skrajšani pouk. Skrajšani pouk določa minister za prosveto po krajevnih razmerah na predlog krajevnega šolskega odbora in na banov predlog.

Kjer so ob času poljskih del otroci iz višjih narodnih šol neizogibno potrebni za pomoč, sme minister za prosveto na predlog krajevnega šolskega odbora uvesti pouk v petih zimskih mesecih (od začetka meseca listopada do konca meseca sušca) in skrajšan pouk v ostalem času šolskega leta.

Šolski pouk traja redno 10 mesecev, od začetka meseca kimovca do konca meseca rožnika, dočim se šteje šolsko leto od 1. kimovca do 31. velikega srpana. Velike počitnice trajajo dva meseca in sicer; mali in veliki srpan.

Osnovna šola traja 4 leta, višja narodna šola za otroke, ki so dovoršili osnovno šolo, pa do dovršenega 14. leta prav tako 4 leta. Osnovna kakor tudi višja narodna šola obsega vsaka zase po 4 razrede ali skupno 8 razredov; šolanje za vseh teh 8 razredov je obvezno, z drugimi besedami povedano: vsak otrok bi moral hoditi v šolo toliko časa, da napravi vseh 8 razredov. Ker je pri nekaterih otrocih vsled njihove boleznii to izključeno, pri drugih pa ni pričakovati popolne zgotovitve vseh razredov, ker bi morali hoditi predolgo v šolo, je dovoljeno, da se učenca izbrše iz šole med obveznim osemletnim šolanjem:

1. če težko oboli za neozdravljivo boleznijo;
2. če je zaradi poznega vpisa ali ponavljanja razredov prestar za šolo in dovrši deček 16. leto, deklica pa 15. leto.

Kdor dovrši vseh 8 razredov narodne šole, ga šolski upravitelj izbrše iz šole in dobi spričevalo o dovršeni narodni šoli, ne da bi za izbris zaprosil, ker je s tem popolnoma izpolnil zakonito šolsko obveznost.

Kdor še ni izpolnil te zahteve, pa je že dopolnil 16. oziroma 15. leto, pa more po svojih roditeljih zaprositi na krajevni šolski odbor za izbris, ali pa ga šolski odbor sam po svojem prevdarku izbrše. To odločbo o izbrisu pred izgotovitvijo osemletne obvezne šolske obveznosti mora potrditi sresko načelstvo.

Iz te določbe je razvidno, da bi lahko kdo hodil v šolo do svojega 20. leta starosti, ali pa še dalje časa, ker je poprejšnji izbris odvisen od prostega prevdarka krajevnega šolskega odbora, oziroma od potrdila sreskega načelstva.

Otrok mora torej napraviti praviloma 8 razredov narodne šole. Od te obveznosti so oproščeni oni otroci:

1. ki po dovršenem 4. letu osnovne šole nadaljujejo šolanje v meščanski, srednji ali strokovni šoli;

2. ki vstopijo pred dovršenim 14. letom v obrt in trgovino, ali ki hodijo v obrtno-trgovinsko šolo.

Ker bi se pa lahko delale baš na podlagi tega razne nepravilnosti in nezakonitosti, da bi se kdo vpisal v katero izmed navedenih šol, ali prestopil v obrt ali trgovino, samo za malo časa, je določeno, da se mora vsak, ki izstopi iz teh šol in obrtov, vrniti v narodno šolo, da isto dovrši. Vendar pa z dopolnjenim 16. letom lahko zaprosi za izbris, ako ga šolski odbor že prej brez vlozene prošnje ni sam izbrisal.

Šolske občine.

Pouk se vrši v šolskih poslopijih, ki jim na kratko rečemo tudi šola.

Ker so s šolanjem združeni izdatki in ker je tudi treba skrbeti za vzdrževanje šolskih poslopij, mora biti zato nekdo, ki je lastnik vsega tega, kar je za šolo potrebno in ki to imovino upravlja. Lastnik šolske imovine je šolska občina, upravitelj lastnine pa krajevni šolski odbor, ki ga uradno predstavljata predsednik in poslovodja.

Imovino šolske občine sestavljajo:

1. vsa šolska poslopja in celokupna nepremična šolska imovina;
2. vsa šolska oprema;
3. zbirke učil in šolske knjižnice;
4. krajevni šolski sklad in
5. gotovina od raznih dohodkov.

Dalje sledi.

Razna obvestila.

Hmeljarjem; Običajno, vsakoletno zborovanje hmeljarjev pred obiranjem hmelja se bo vršilo v nedeljo dne 6. avgusta, ob pol 9. uri dopoldne, v Roblekovi dvorani v Žalcu po že znanem sporedu.

Cene in sejmska poročila.

Mariborski trg. Na mariborski trg v soboto dne 29. julija so pripeljali špe-

harji 6 komadov zaklanih svinj. Svinjsko meso je bilo po 11—12, špeh 12—13. Kmetje so pripeljali 30 voz sena po 30, 4 otave 30—35, 2 detelje 35, 3 lucerne 35, ječmenova slama 30, 17 voz krompirja po 1—1.25, 7 čebule 2—4 (česen 6—8), zelje glava 1—3, kumarce 0.50—3, hren 6—8, buče 2—3, paradižniki 8, fižol v stročju 1, grah v stročju 1, jagode 8—10, jabolke 4, hruške 4, suhe slive 6—8, črnic 1—1.25, marelice 6—10, breskve 8—10, maline 4—5, grozdije 1.50—2, luščeni orehi 24—28. Na trgu je bilo 6 vreč pšenice po 2, 3 rži 1.50, 4 ječmena 1—1.50, 5 koruze 1.25, 5 ovs 1, 4 prosa 1.75—2, ajda 1.50—1.75, 4 fižola 2.50, 113 kokoši 20—25, 1170 piščancev 15—50, 13 gosi 20—40, 82 rac 12—20, 58 domačih zajcev 5—30. Mleko 2—2.25, surovo maslo 20—24, jajca 0.50—0.75 Din.

— — —

Mariborski živalski sejem 25. . 1933.

Prignanih je bilo 8 konj, 12 bikov, 206 volov, 345 krav in 26 telet, skupaj 597 komadov. Povprečne cene za različne živalske vrste na sejmu so bile sledeče: debeli voli 1 kg žive teže od 4 do 4.60 D, poldebili voli 2.75 do 3.75, plemenski voli 3 do 3.75, biki za klanje 3.50 do 4, klavne krave debele 2.50 do 4, plemenske krave 2.50 do 2.75, krave za klobasarje 1.50 do 2, molzne krave 3.25 do 3.50, breje krave 3.25 do 3.50, mlada živina 3 do 4.25, teleta 4 do 5.50 Din. Prodanih je bilo 373 komadov, od teh za izvoz v Italijo 24 komadov.

— — —

Mariborski svinjski sejem 28. 7. 1933.

Na ta svinjski sejem je bilo pripeljanih 204 svinj, cene so bile sledeče: mladi prašiči 5—6 tednov stari komad 150 do 180 Din, 7—9 tednov stari 200 do 250 Din, 3—4 mesece stari 300 do 350 Din, 5—7 mesecev stari 400 do 550 Din, 8—10 mesecev stari 650 do 680 Din, 1 leto stari 690 do 750 Din, 1 kg žive teže 7—8 Din, 1 kg mrtve teže 9.50 do 10.50 Din. Prodanih je bilo 79 komadov.

— — —

Mesne cene v Mariboru. Volovsko meso I. vrste 1 kg 10 do 12 Din, II. vrste 8 do 10 Din, meso od bikov, krav in telic 5 do 7 Din, telečje meso I. vrste 10 do 12 Din, II. vrste 6 do 8 Din, svinjsko meso sveže 10 do 16 Din.